

NOVO POSOJILLO JE RAZPISANO ZA POL MILJARDE.

NOSILO BO PO 4% OD STO OBREŠTI.

To je prvo posojilo po vojni.

Washington, D. C. — Zakladniški tajnik Mellon naznanja, da se razpiše novo posojilo za pol milijarde dolarjev, da se izmenjajo zakladniške obligacije, ki postanejo zrele v prihodnjih devet mesecih.

Poleg si obdrži zakladniški tajnik pravico, da pomnoži izdajo obveznic, da lahko krije obveznice zmage, ki postanejo zrele dne 15. decembra.

Obveznice bodo proste davkov. Obveznice bodo izdane po \$100, \$500, \$1,000, \$5,000 in \$10,000.

Zakladniški tajnik je izdal apel na vsa finančna podjetja, da ga podpirajo pri tej akciji. Ravno tako je pridržana pravica, da se zavrne vsaka aplikacija za več kot deset tisoč dolarjev obveznic.

1. januarja zrelosti tudi za \$625,000,000 vojnih hranilnih certifikatov. V tem slučaju preskrbi zakladniški departament nove vojne hranilne certifikate za male vlagatelje, ki jih žele izmenjati in ne bodo zahtevali izmenjane v gotovini.

RUDARJI V PENNSYLVANIJ SE TRPE.

Uniontown, Pa. (N. D. S.) — Na tisoče rudarskih družin v okraju Somerset in Fayette v Pennsylvaniji se trpi, ker so rudarji na stavki. Pri sklepanju pogodbe so pozabili na te rudarje, kajti premožnostni podjetniki niso hoteli podpisati pogodbe, odložitvi rudarske organizacije pa niso neizpročno zahtevali, da jo podpisajo, ko se je sklepala pogodba v Clevelandu.

Uniontown je sedež okraja Fayette. V obeh okrajih ni bilo organizacije pred stavko, podjetniki so pa računili, da drže rudarje proč od organizacije. Ali neorganizirani rudarji so zagledali luč spoznanja in so se pridružili stavi.

Zdi se, da so zdaj nanje pozabili. Pet in štirideset tisoč rudarjev v okraju Fayette stavka. Njih vrste so cele. Njih družine trpe silno, kajti iz hiš je bilo postavljenih poldrugi tisoč rudarskih družin. Te rudarske družine žive v sotih ali lesenih barakah. V okraju Somersetu ni položaj nič boljši.

Odborniki distriktne rudarske organizacije so podpisali pogodbo s Hillman Mining kompanijo za rudnike, ki jih ima okoli Pittsburgha, niso pa vztrajali, da kompanija podpisuje pogodbo tudi za rudnike, ki jih ima v okraju Somersetu. Louis Zazich, predsednik rudarske lokalne organizacije št. 5220 toži, da je bila pomoč že večkrat obljubljena, a ni bila dožalje realizirana.

POSLEDICE PREOBILO ZAVŽETEGA JERUSA.

Valparaiso, Ind. — Jack Williams, bivši vojak in sedaj dijak na obrtni šoli v Valparaisu se je mudil tako jerusa, da je izgubil svojo pamet. Z lovsko puško v roki je spodil svojo ženo iz stanovanja, na kar je izjavil, da ustrelil vsakega, ki mu pride blizu.

Prisla sta policaja, da aretirata Jerusa, a Williams je odprl na ognjen. Obstrelil je oba in po belega sta se hitro umaknila, da dobijo pomoč. Vrnila sta se s četico, ki je obkolila Williamsovo stanovanje. Policaji so prišli, da bi ustrelili Jerusa, ko se je prikažal pri oknu in krogla ga je zadela v tilnik in ubila.

ZAKAJ JE NASTALA ZAMUDA V ŽELEZNIŠKEM OBRATU.

St. Louis, Mo. — Na missourijski pacifični železnici je ponesrečen tovorni vlak, ker niso funkcionirale kračne zavore. Deset tovornih voz je bilo zdrobljenih in padli so krizem na glavni progi. Vsi vlaki so imeli zamudo, dokler niso bile podrtine popravljene s tra.

BANKIRJI ZAHTEVAJO NIZKE MEZDE ZA ŽELEZNIŠKE DELAVCE.

New York, N. Y. — Gospodarski odbor organizacije ameriških bankirjev je na konvenciji, ki se vrši v tem mestu, priporočil delegatom, da se izrečejo za znižanje mezde delavcem vseh kategorij na železnice in za znižanje voznine. Bankirji so se izrekli proti nagradi za doslužene vojake.

PROHIBICIJA NA MORJU POVZROČI ŠKODO.

POTNIKI SE BODO POSLUŽEVALI LADJ DRUGIH NARODNOSTI.

Drugi zopet menijo, da se ravno tihotapstvo s opojnimi piščinami na ameriških ladjah.

New York, N. Y. — Kakor bomba je učinkovala odredba justičnega tajnika Daughertyja, po kateri je prepovedano točenje opojnih piščin na ameriških ladjah, tujemskim ladjam je pa prepovedano pripeljati opojne piščine v trimiljski pas. Oglasili so se kapitani in ravnatelji raznih parobrodskih družb in izrekli svoje mnenje o učinkovanju odredbe.

Thomas Rousebottom, ravnatelj parobrodne družbe United States Lines, ki je lastnina plovbenega odbora Združenih držav, je odprto povedal, ako se tujemskim ladjam posesti, da bodo vseeno prodajali na njih opojne piščine, tedaj bodo ameriške ladje pilele po Atlantskem oceanu brez potnikov. Dalje je naglašal, da bodo natakariji in postrežniki na ladjah postali tihotapeži, kajti opojne piščine se bodo prodajale po visoki ceni.

Neki kapitan je pa menil, da bodo tujemsko ladje zunaj trimiljskega pasa lahko naložile opojne piščine, kolikor jo bodo hoteli. Opojna piščina na tujemskih ladjah se bo podražila. To bo posledica nove odredbe.

Neki star pomorščak je pa menil, da bo nova odredba zelo škodovala ameriški trgovski mornarici. Ladje bodo pristale v kanadskih pristanih, kjer ni takih odredb. Škode ne bodo imele le ameriške parobrodne družbe, ampak trpele bodo tudi železnice.

"New York Tribune" se je pa izrazil, ako je prodaja opojnih piščin gospodarska potreba, tedaj naj se Volsteadov zakon preklicuje.

Veliko drugih listov obsoja odredbo kot nepraktično reč, z njo vred pa obsojajo tudi prohibicijo.

PODGANA V POTVIOCI.

Zdaj zahteva McCabejeva tisoč dolarjev odškodnine.

New York, N. Y. — Mrs. Susan McCabe je kupila veliko potvico. Jedla jo je z veliko slastjo, dokler se ni v nji pokazala podgana. Zdaj je vložila tožbo za tisoč dolarjev odškodnine, češ, da je zbolela, ker je jedla potvico, v katero je bila vpletena podgana.

Tožila je pekarniško družbo Weigan Bros. Inc. in branjeve John F. Williamsa, pri katerem je kupila potvico.

NEWYORŠKO ORGANIZIRANO DELAVSTVO PROTI DAUGHERTYJU.

New York, N. Y. — Centralni delavski strokovni svet, zastopajoč 750,000 organiziranih delavcev, je sprejel enako resolucijo, kot so jo sprejeli strokovni organizirani delavci v Washingtonu, Philadelphiji in v drugih velikih mestih, v katerih se zahteva odstranitev justičnega tajnika Daughertyja, ker je predlagal, da se izda sodnijska prepoved proti stavkujočim železniškim delavcem.

Rezolucija je bila predložena, ko je nehal govoriti Samuel Gompers, predsednik Ameriške delavske federacije. Gompers je v svojem govoru ostro kritiziral justičnega tajnika, predsednika Hardinga, Tafta, predsednika najvišjega sveznega sodišča in druge višje javne uradnike zaradi njih protidelavske aktivnosti.

NEWYORŠKI POLICIJSKI KOMISAR JE ZOPET ŽEL PORAZ.

ZA VSAKO OČNO BI RAD USTANOVLJ DETEKTIVSKI ROKO PO RUSKEM CARSKEM VZORU.

Nekateri ljudje se ničesar ne nauče iz svojih porazov.

New York, N. Y. (Fed. Press). — Newyorški policijski komisar Richard E. Enright je doživel svoj drugi poraz, ko se je prizadeval, da ustanovi detektivsko službo, kakršna je bila ob času carskega režima v Rusiji in je bila pomnana pod imenom "tretja sekcija".

Pri svojem prvem poskusu je naletel na odpor pri županu Hymanu, ko so hoteli luskovci ustvariti policijsko silo zunaj policijskega departamenta. Drugi poraz je pa doživel, ko je mestni bičojški odsek odklonil, da se v proračun postavijo izdatki za tako detektivsko službo.

Enright, ki je precej pomagal zadnja štiri leta pri lovu na radikalce, je sanjal o moči, ko je sodeloval z luskovci spomladi leta 1921, da ustanovi nadvojnaki sistem. Zakon, ki ga je sprejel Lusk, bi dal detektivom službo skoraj do smrti, ki so služili mestu do pet let. Policijski komisar bi lahko po tem zakonu se posebej izdal na leto do šest sto tisoč dolarjev za najboljše detektive.

Njegov drugi poskus ni bil tako dalekosežen, kajti policijski komisar je zahteval le \$125,000. Ta denar naj bi se vporabil za nadvojnaki oddelek. Komisar bi imel pravico sam imenovati detektive, ki bi prejeli po pet tisoč dolarjev plače na leto. Tem detektivom bi tudi ne bilo treba napraviti izkušnje za civilno službo.

Tudi ta poskus je ponesrečil.

STAVKARJI DEJAJE TUDI GO TOVE PRAVICE.

Tako meni svezni sodnik Van Valkenburgh.

Kansas City, Mo. — Svezni sodnik Van Valkenburgh je menil, da imajo stavkajoči železniški delavci tudi pravico se braniti pred inzuliti stavkaze. Stavkar Sid Williams je bil obtožen, da je napadel stavkaze Fata Georga. Stavkarje je priznal, da je klet stavkarja, ko mu je Williams rekel, naj ne sprejme mesta, ki je postalo prazno zaradi stavke.

Ko je sodnik to slišal, je rekel, da je nepotrebno nadaljevati s obravnavo, kajti obtoženo je bil zaluzan v obraz primlek, ki ga večalimanj upravljuje do boja, ne glede na vprašanje, ki je pred nami.

GOZDNI POŽAR JE POVEROČIL V KANADI VELIKO KATASTROFO.

Toronto, Ontario. — Takega gozdnega požara, kot je divjal v Kanadi, še ni bilo v zgodovini. Oblastveni organi cenijo, da je postalo najmanj štirideset ljudi žrtev požara.

Posluhujejo se velikih letal, da doženejo, kako velika je bila katastrofa.

Kjer je stalo mestec Halleybury so razvaline in mešani so pridno na delu, da si postavijo nove domove, predno pritane huda kanadska zima. Mešani, ki nimajo svojega doma, prebivajo v šotih.

Iz vseh krajev Kanade prihaja pomoč. Nekateri pošiljajo denar, drugi pa stavbinski material. Veliko stanovnikov je obolelo na plućnici, kajti bili so vsi noč v vodi zunaj na jezeru Temiskaming, ko je mesto gorelo.

FORD KUPUJE NOVO ŽELEZNICO.

Norfolk, Va. — Henry Ford, avtomobilski kralj, kupuje Virginian Railroad za 58 milijonov dolarjev. Kadar kupi to železnico, bo postavil novo tovarno za avtomobile v Norfolk, katere bo na svojih parnikih izvažal v Južno Ameriko.

NAZADNJAŠKI LIST POZIVA NA LINČANJE LIBERALOV IN RADIKALCOV.

Washington, D. C. — (Feder. Press). — Tukajšnji mesečnik "Industrial Progress", čigar urednik je Henry Harrison Lewis, je na prvi strani svoje septemberke številke prinesel odprt poziv na linčanje, ki se med drugim glasi:

"Priti mora dščjenje in barvanje po naši stari šegi. Deželo je treba temeljito očistiti namaga domačega in inozemskega mrčesa. To so rdečkasti in rdeči socialisti, verske in brezverske vrste, IWW-isti, polverski fanatiki, unionisti, civilnih svobodoljubov, pacifisti, komunisti in razne skupine premožnih moč in žena, ki so tako zabite, da ne vedo, da s svojimi dolarji pomagajo gibanju za rdečo revolucijo".

RUSIJA BO POVABLJENA NA DARDANELSKO KONFERENCO.

Poincare je sam predlagal, da se vrši posebna konferenca, na katero se povabi Rusija.

SOVJETI ZAVRGI VELIKO BRITSKO KONVENCIJO.

Moskva, 9. okt. — Svet ljudskih komisarjev je v soboto zavrgel veliko konvencijo angleške družbe, na čelu katere je Leslie Urquhart, zmanj londonski finančni komisar. Konvencija, katero je sklenil trgovinski komisar Krasin z Urquhartom, se tiče olja, rudnin, železnice in gozdov.

Sovjetska vlada je včeraj poslanila v spomenici, katero je podpisal Nikolaj Lenin, zakaj je zavrgla konvencijo: "Svet ljudskih komisarjev sicer želi, da inozemski kapital pomaga vpostavitvi ruske industrije, toda uspeh konvencije zavisil od prijateljskega sporazuma z državami, ki stoje za konvencijami. Velika Britanija pa nasprotuje, da se bi Rusija udeležila bližnjovztočne konference, kar ni najmanj prijateljsko in valed tega je svet ljudskih komisarjev zavrgel konvencijo."

Moskovsko časopisje pozdravlja ta korak z izjavami: "Tako je treba pokazati kapitalističnemu svetu, da Rusija ni kolonija za poljubno izkoriščanje. Sovjetska Rusija ne bo poslušala ukazov lorda Curzona."

Pariz, 9. okt. — Francoski ministri predsednik Poincare je na konferenci z angleškim vnanjim ministrom Curzonom in italijanskim zastopnikom Gallijem v soboto predlagal, da entente povabi Rusijo na konferenco glede dardanelako-bosporške vprašanja, toda ta konferenca naj bo separata od mirovne konference s Turčijo. Obenem je Poincare predlagal, da se mirovna konferenca s Turčijo otvori 1. novembra v Sentariju na azijski strani Bospora.

Lord Curzon je — kolikor je znano — dejal, da se osebno strinja, toda stvar mora še predložiti angleškemu kabinetu v razpravo in potrditev. Gallij je v imenu Italije odobril predlog.

Poincare je dejal, da je treba na neak način ugoditi vladi v Angori, ki zahteva prisotnost ruskih zastopnikov na konferenci in drugje je treba priznati, da vprašanje Dardanel ne more biti rešeno, ako ni sporazuma med vsemi državami ob Črnem morju, katere imajo vitalne interese v ožini. Te države pa niso v vojni s Turčijo, torej jih ni treba na mirni konferenci. Edini izhod torej je, da se dardanelsko vprašanje loči od mirovne konference in obdelava na posebni konferenci, ki se lahko vrši v istem kraju, na katero se povabijo poleg še povabljenih držav še Rusija, Ukrajina, kavkaške sovjetske republike in Bolgarija.

Kakor zdaj stoje diplomatske karte, ni več nobenega dvoma, da se bo entente umaknila s svojega arogantnega stališča in povabila Rusijo na konferenco glede rešitve vprašanja Dardanel.

KOMPROMIS MED ZAVEZNIKIM GLEDE TURČIJE.

Na novi konferenci v Parizu so sklenili, da Turki zasledijo Tracijo šele po podpisnem miru.

MIR ALI VOJNA V ŠTIRIN DVAJSETIH URAH.

Carigrad, 9. okt. — Iz Mudanije poročajo, da so čete turških nacionalistov zopet pričele prodirati proti Čanaku ob Dardanelah. Na izmidakem polotoku prodira turška kavalerija v smeri proti Kiliji, ki se nahaja 35 milj od Carigrada ob Črnem morju.

Carigrad, 9. okt. — Premirovna konferenca v Mudaniji se nadaljuje. Vse tri zavezniške delegacije so prejale navodila od svojih vlad, da morajo zavreči zahtevo izmeta paše za takojšnje okupacije vzhodne Tracije. Kompromisni sporazum zaveznikov, sklenjen v soboto v Parizu, se glasi, da Kemalova armada, sasede Tracijo šele po podpisnem miru. Dalje so zavezniški sklenili, da morajo Turki takoj izprazniti Tracijo, katero potem okupirajo zavezniške čete in istočasno amajo priti v deželo turške civilne oblasti s gotovim številom žandarmerije.

Neki ententni komisar v Carigradu je dejal sinoči, da v prihodnjih 24. urah se ima odločiti, dali bo mir ali vojna na Bližnjem vstoku. Zavezniški generali, ki konfirajo s Turki v Mudaniji, so zdaj edini in izmet paše bo moral umakniti svojo zahtevo glede Tracije, ako neboje turški nacionalisti vojno. Kljub temu so kemalisti dobili devetdeset odstotkov svojega programa.

Natleži problem, ki se ima odločiti v Mudaniji, je, koliko žandarjev amajo kemalisti poslati v Tracijo. Drugo važno vprašanje se tiče izpraznitve nevttralne cone za čas mirovni pogajanj. Kemalove čete so zadnje tri dni zasledile veliko postojank v nevttralnem delu izmidskega polotoka južno od Carigrada. Angleši zahtevajo, da se morajo Turki umakniti čez določeno demarkacijsko črto v okolišču Čanaka.

London, 9. okt. — Lord Curzon, angleški vnanji minister, se je včeraj vrnil iz Pariza, kjer je konferiral s Poincarem in italijanskim poslanikom Gallijem glede trškega vprašanja. Razkol v ententi je zopet začasno zakrpan. Sklenjen je bil kompromis, ko je Curzon zagrozil Franciji, da se Anglija ne brigala več za nikogar kakor edino za svoje interese, ako bo morala zdaj sama stati na straži Dardanel.

Položaj na Bližnjem vstoku je bolj zapleten kakor je bil katerikoli poprej, odkar so pričeli zavezniški meštati grško-turško godlo. Turški nacionalisti postajajo nestrpni valed zavlaščanja premirovni pogajanj; iz Carigrada poročajo o novih invazijah nevttralne cone na Izmidu.

Iz Aten poročajo, da so Turki končno obupali nad ohrano Tracije, zahtevajo pa, da morajo dobiti dva meseca časa za izpraznitev civilnega prebivalstva, katerega računajo na 250,000 glav. Iz Carigrada se mogoče izsli na Grško drugih 300,000 Grkov. To pomeni veliko krizo, kajti Grška ima civil ne stanovanj za toliko maso novih došlecev.

Carigrad, 9. okt. — Vojna je visela na niti večerj popoldne in morda je ta nit še utrjana. Iz Mudanije je prišla vest, da je Kemal paša odredil vojaške operacije za okupacijo Carigrada. Istočasno je angleški vrhovni poveljnik Harrington zahteval od izmeta paše, da morajo turške čete takoj zapustiti nevttralno ozemlje na Izmidu; obenem je Harrington velel suspendirati vso plovbo na Mramornem morju in Bosporu med četo uro zvečer in sedmo uro zjutraj.

VREME.

Chicago in okolica: V sredo jasno in gorkeje. Menjajoči se lahki vetrovi. Temperatura v zadnjih 24. urah: najvišja 32, najnižja 48.

GRKI SO SE PODALI; SPREJMEJO POGOJE ZAVEZNIKOV.

Atene, 9. okt. — Grška vlada je naložila svoji delegaciji v Mudaniji, da naj sprejme pogoje, ki jih zahtevajo delegatje entente. Vlada je sprejela navet Venizelosa, ki je brzojavil iz Pariza, da se mora Tracija smatrati izgubljena za Grčijo. Grška vlada bo še poskusila podaljšati čas izpraznitve na dva meseca, da lahko odide civilno prebivalstvo na varno.

LLOYD GEORGE JE DOIGRAL KARIJERO.

Njegovi lastni prijatelji zahtevajo, da naj poda ostavko.

"MUSTAFA KEMAL GA JE UBIJIL".

London, 9. okt. — J. H. Garvin, urednik "The London Observerja" in osebni prijatelj Lloyd Georgeja, je povzročil večerj veliko politično senzacijo, ko je javno v listu pozval ministrskega predsednika, da naj poda ostavko.

Garvin očita Georgiju, da je svojo politiko napram Turčiji ponišal Anglijo, ker se je predolge obotavljaj, namesto da bi bil takoj energično prijel turške nacionaliste.

"Anglija je izgubila vojno s Turčijo štiri leta po vojni," toči Garvin in nadaljuje: "Koalicijaka vlada je končno mrtva. Mustafa Kemal paša jo je ubil kakor je vrabec ubil taščico. Lloyd George se je iscrpal iz ni več za nobeno rabo. Najboljše je torej, da se hitro umakne in prepusti svoje mesto drugemu energičnemu možu, ki bo znal oprati smotan mada, katerega danes nosi Anglija."

Drugi vodje militaristov se enako in napadajo Lloydja Georgeja, ker je dopustil, da Turki dobe nazaj Tracijo in Carigrad. Militaristi zahtevajo odprto, da Bonar Law, Asquith ali kateri drugi stari voditelj stopi na krnilo Anglije.

PROFITARSTVO S ANTRACITOM OVETJE.

Trenton, N. J. — Premogovniški podjetniki, ki obratujejo antracitne rudnike v Pennsylvaniji zdaj dobro lanjejo. Silijo se glasovati, da imajo po šest dolarjev profita nad maksimalno ceno, ki jo je določil governor Sproul. Tako se je izrazil tudi Edward L. Edwards, governor države New Jersey, v brzojavki na pennsylvanjskega governorja. Miller, governor države New York in drugi governorji vzhodnih držav so odposlali ravno tako protestne brzojavke zaradi previsoke cene.

Governor Edwards je odposlal svojo brzojavko, ko je državna kurivna komisija pronašla, da trgovci, ki tržijo s premogom na drobno, niso mogli dobiti premoga, ako niso plačali od enega do šest dolarjev profita za vsako tonalo. Premogovniški podjetniki so ti isti element, ki drži premog brez vsake najmanjše potrebe in ne rudarji, kot sugerirajo veliki bizniški dnevniki v svojih vesteh.

TIERMANOVA TOŽI ZA RAZPOROKO.

So. Bend, Ind. — Mrs. Augusta Tierman, žena profesorja Johna P. Tiermana na tukajšnji katoliški univerzi Notre Dame, katere je izgubila tožbo proti Harry Poulinu, katerega je obdolžila očetovstva svojemu najmlajšemu otroku, je zdaj zatožila profesorja za ločitev zakona. V obtožnici pravi, da je Tierman velik okrutneč.

VELIKI NAPREDEK V ELEKTROTEHNIKI.

Pittsfield, Mass. — V tukajšnji podružnici General Electric kompanije so proizvedli električni pritisk poldrugi milijon voltov ali 60 odstotkov večji kot pri katerem prejšnjem poskusu. Električna sila te vrste je tako močna, da preskoči praznino 14 palcev med iglami.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cena oglasov po dogovoru. Reklama se ne vrne.

Naročnina: Zedinjena država (vključno Chicago) \$2.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$2.50 na leto, \$2.25 na pol leta, \$1.65 na tri mesece, in za inostranstvo \$2.00.

Naslov na vso, kar ima stiti s tem:

"PROSVETA"

2637-59 So. LaSalle Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$2 per year; Chicago \$2.50, and foreign countries \$2.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

Datum v objavi n. pr. (Okt. 31-22) poleg vsakega imena na naslovu pomeni da vam je s tem davcom potrdilo naročnino. Prosimo je preveriti, da se vam ne usti li.

DVANAJST TISOČ OSEB SO UBILO AVTOMOBILI V MINOLEM LETU!

Arthur Williams, predsednik Ameriškega varnostnega inštituta v New Yorku, naznanja, da so lani avtomobili ubili dvanajst tisoč oseb, letos jih pa ubijejo toliko, da bo število bližje petnajst tisoč kot dvanajst tisoč oseb. Samo v New Yorku je izdihnilo pod kolesi avtomobilov 1,054 otrok pod 16 letom!

To so strašne številke! Take številke morajo vzbuditi javnost, da je treba nekaj storiti, da se zniža število te vrste nesreč.

Kaj se naj pa stori, da se odpravi ubijanje ljudi, posebno otrok v tako velikem številu z avtomobili? Ali naj se mar prepovejo avtomobili? Vsak pameten človek bo nasprotoval taki odredbi, ker so avtomobili dandanes izredno dobro transportno sredstvo, katerega bi zelo pogrešali, ako bi bilo odpravljeno.

Ali se naj prirede takozvani "varnostni tedni", v katerih se pridiga, kako veliko nevarnost tvorijo avtomobili za pešce? Ali bodo taki tedni kaj pomagali in znižali število nesreč?

Prav nič. Zakaj? Med ljudmi, ki lastujejo avtomobile, je precejšnje število takih, katerim je toliko zaupati avtomobil, kot detetu nabrušen pipec. Taki ljudje niso drugega kot odraščeni otroci, katerim je avtomobil igrača in se ne zavedajo, kako velika nevarnost je v njem.

Ko sede v avtomobilu, se jih polasti želja, da drve, drve divje z avtomobilom po cesti ne glede na varnostne predpise in ne ozirajo se na varnost pešcev. Takim prismojencem se zdi, da jih ljudje, ki hodijo peš, občudujejo, ker drve kar tjavendan po cesti, in da vidijo v njih junake. Nekaterim takim prismojam se pa še dobro zdi, ako se pešci, posebno žene in otroci prestrašeni umikajo. Njim ne gre v glavo, da ima stroj tisto silo, da lahko drve po cesti, a sami so ravno taki slabiči, kakršni so bili, preden so lastovali avtomobil. Ako taka prismoja izpije še par čaš opojne pijače, tedaj je nesreča neizogibna. Kadar so omamljeni njih možgani od opojne pijače, drve po cestah blazno ne glede na to če ubijejo sebe ali druge. Polasti se jih nekakšna slast, ki traja, dokler ne konča z nezgodo, pri kateri sami ponesrečijo, ali pa pohabijo ali ubijejo druge.

In takih norcev je veliko. Stopiti je treba le na bližnji cestni vogal, kjer je velik promet z avtomobili in ni policaja na cestnem križišču za uravnavanje prometa, in pričamo se, da je čudež, ako se ne zgodi še več nesreč.

Lahko se priredi vsak mesec po en "varnostni teden", proti takim norcem ne bodo izdali ničesar.

Ampak v okom se da priti tem nesrečam, ako imajo občinske uprave trdno voljo, da jih znižajo.

Predvsem je treba izdati ostre določbe za vožni red. Vsak avtomobilist, ki se ne ravna po teh določbah, naj se aretira in kaznuje. Ako prvokrat ne pomaga denarna globa, tedaj bo drugič prav zanesljivo pomagal zapor. Toda izjem ne sme biti nobenih! Bogat ali reven, višji javni funkcionar ali navaden državljan — za vse mora biti enaka mera in število nesreč se bo kmalu znižalo.

V koliko se pa loči dejanje človeka, ki po svoji krivdi ubije drugega človeka z avtomobilom, od ubijalca, ki je s kladivom ali drugim orodjem pobil svojega nasprotnika? Ali ni uboj vedno uboj, pa naj ga izvrši kdor hoče ne glede na to, kakšnega orodja ali stroja se je poslužil pri uboju?

Nikakor pa ne moremo pričakovati, da se število nesreč zniža, dokler se ne bo s takimi ubijalci postopalo tako, kot se postopa ponavadi z ubijalci po kazenskem zakoniku.

Res, se dogodi, da je večji nesreča neizogibna, pa naj bo voznik še tako previden. Ali to so izjeme. V takem slučaju se vedno dobe priče, ki so pri volji pričati, da je voznik nedolžen. Ali dogodil se je slučaj v Chicagu, ko je milijonar ubil z avtomobilom mladega dijaka in je po uboju skušal pobegniti in uiti policajem, ki so ga lovili. Milijonar ni prišel pred porotnike zaradi uboja, dasiravno je bilo po žalostnem dogodku malo vpitja, ampak cela afera je počasi zapala.

Dokler se dogajajo take stvari nekaznovane, ni upati, da se število nesreč zniža.

Različna poročila o gospodarskih razmerah v Jugoslaviji.

KATERO POROČILO LAŽE?

New York, (Jugoslavanski oddelek F. L. S.) "Commerce Reports" priobčene članek, naslovljen: "Na poročila ameriškega ministra H. Percival Dodgeja in konzula K. S. Pattona v Beogradu, konzula A. R. Thompsona v Zagrebu in druge višje, iz katerega posnemamo:

Opaka se neko zboljšanje v splošni gospodarski situaciji. Dobra letina je okrepila finančni položaj in valuta kaže tendenco navzgor. Sklenjena je bila trgovska in plovitvena pogodba s Čehoslovakijo. Izdali so nove odredbe glede trgovanja z novčanicami in trgovskimi papirji. Prometne razmere so se zboljšale.

Trgovske in finančne razmere.

Splošna gospodarska situacija kaže na nekako zboljšanje. Iz raznih poročil se daje sklepati, da je nastala večja živahnost v industrijskem obratu kakor doslej; v bližini Zagreba so nedavno otvorili nova industrijska podjetja narodne važnosti. Zdi se, da je dobra letina in splošno zboljšana situacija blagodejno vplivala na valuto.

Finančni minister je ob predlaganju proračuna za fiskalno leto poročal, da tekem devetih mesecev se ni vlada zatekla k Narodni Banki za posojila in da vlada plačuje vse obveznosti. Naznanil je, da se državni dohodki stalno povečujejo in da upa, da proračun ne bo izkazal nikakega primanjkljaja, ako se dinarska valuta ne poslabša.

Narodna Banka stavi v obrat novo desetdinarsko novčanico, ki jo je narisala in natiskala neka ameriška tvrdka. Splošni vtis nove novčnice toliko iz umetniškega stališča, kolikor glede papirja in izdelanja je jako ugoden; neki bankir se je izrazil, da ni bilo v tej zadevi še tako izvršnih bankovcev.

Letina.

Letina jako dobro kaže. Pšenična žetev je še končala in pridelek je baje jako velik. Časopisni cenijo, da prebitek letošnjega pridelka žita bo znašal 105,000 metričnih ton, t. j. skoraj dvakrat več kot lani. Letina kornu pa je nekoliko trpela radi nedavne suše. Pridetek škrapelj bo — kakor se pričakuje — čez povprečnost.

Zboljšanje prometa.

Glasilo poročila ministrstva sodebja število vseh lokomotiv v kraljevini v dobrem stanju je 1. maja znašalo 986. Ceni se pa v Jugoslaviji, da potrebščina za popolni promet znaša po eno lokomotivo in po 5 tovornih vagonov za vsak kilometer železniške proge. Treba bi bilo torej vsega skupaj 9,328 lokomotiv in 46,600 vagonov. Da se nadopolni vse potrebščino lokomotiv in vagonov, primanjkuje pa še vedno 8,000 lokomotiv in 19,000 vagonov. V delno pokritje tega primanjkljaja bo služilo 6,000 tovornih vagonov, ki jih Nemčija izroči na račun reparacij.

Gradijo novo tovarno za zgradnjo in popravljanje železniških vozov v Beogradu; glavnic od 6750,000, so večinoma investirale zagrebške banke. Ta zboljšanja v prometu bodo bržkone ugodno vplivala na valuto in trgovino.

Ob jugoslavanski obali obratuje več vitezov manjših linij: 54 plovitvenih prog; vlada baje namestila dovoliti letno letno subvencije dvajsetih milijonov dinarjev.

POROČILO IZ TREŠKEGA "DELA".

Jugoslavija je pretežno agrarna država. Kmetijski element je številno dominanten. V Srbiji prevladuje mala posest in tu se nahajamo v procesu ustvarjanja jačje kmetijske buržoazije in hitreje naraščanja kmetijskega proletariata in polproletariata. V Makedoniji, Bosni in Dalmaciji še vedno obstoje neredne fevdalne razmere in te kaže teh kmetov za zavzetjem zemlje so globoko revolucionarne makar da so v svojem bistvu malomeščanske. V Vojvodini, Hrvatski in Slavoniji imamo mešanice obeh odnosov; na eni strani ogromna velposelstva, in na drugi velekapitalistična posestva in kmetstvo buržoazije z neznatno mešanico in številnimi

proletarskimi množicami. Slovenija je agrarno pasivna država in večinoma kmetakega prebivalstva tvorijo kmetijski polproletariat in proletariat: razredno nasprotstvo je jasnejše zaščiteno nego v ostalih jugoslovanskih pokrajinah.

Vas se nahaja v bednem gospodarskem stanju. Dočim so se veleposelstniki in bogati kmetje še bolj obogatili z odiranjem gladnih mest, je mali kmet materialno upropačen. Draženje agrarnih produktov ga ni moglo dvigniti, ker je to draženje relativno manjše od strahovitega skoka cen vsem industrijskim produktom, in ker mu država nalaga vedno neznožnejše davke. Tako stanje vedno bolj povečava nezadovoljstvo kmetov zlasti v "proletarskih" bivših a.o. pokrajinah.

Na kmetake množice pada dalje težko breme dragih birokratskega aparata in zlasti breme militarizma.

Tudi industrija je zelo različno razvita po posameznih pokrajinah. Glavna industrija je osredotočena v Sloveniji, Vojvodini, Hrvatski in Slavoniji. Vas industrija je v rokah finančnega kapitala, zlasti v Hrvatski, kjer en kartel bank vlada nad celokupno produkcijo. Tu se še nahajamo pred najvišjo fazo kapitalizma, pred fazo imperializma.

Promet je zlasti radi vojne zelo v slabem stanju. In vladna kolicija smatra za mnogo večjo potrebo, trošiti milijone za dvor in za policijo, kakor pa da vsaj nekoliko popravi železniške proge, vagoni, lokomotive itd.

Na gospodarskih razvalinah, ki so sledile svetovni vojni, se je neznatno razvil finančni kapital, tako da je danes njegovo dominantno nad industrijo gotova stvar. Vsa bančna podjetja so kartelizirana ali se nahajajo v procesu fuzije.

Državne finance so naravnost v obupnem stanju. Ogromni birokratski in vojaški aparat, trošenje za kraljevi dvor in vrhovne državne uprave, vse to polira ogromne svote, ki se ne morejo pokriti z rednimi dohodki. Zato se izpopolnjuje deficit s tiskanjem bankovcev, ki vedno bolj upropačijo dinar. Delovne množice vedno bolj ječe pod vedno večjimi davki.

Razen tega so še ogromni vojni dolгови, ki znašajo napram Franciji 12 milijard din., napram Angliji 8 milijard in Ameriki 10 milijard Din. Vojni in vojni dolgov znajo skupno preko 30 milijard Dinarjev. To jesen ali v pričetku novega leta bo primorana Jugoslavija, da prične povračati dolge, kar bo značilo za Jugoslavijo pravo katastrofo, kajti samo odplačevanje interesov znaša na enega Sloveka 170 Din. (delavska družina s 4 otroci torej 1020 Din.)

Opustošenje po svetovni vojni se jasno kaže kljub vsej fiktivni prosperiteti v absolutno nezadostni produkciji. To kaže jasno tudi nizki kurs jugoslovanske valute.

Nizka valuta povzroča vedno večjo draginjo in istočasno deluje nizki kurs kot stimulant na domačo industrijo; kajti radi mnogo težjih delovnih pogojev jugoslovanskega delavca od delavca v "smagovitih" deželah z visoko valuto, uspešno konkurirajo produkt jugoslovanske industrije z inozemskimi proizvodi.

Ta prosperiteta pomenja razprodajo Jugoslavije in rušenje njenega gospodarskega aparata. V primeri s cenami proizvajalnih sredstev dežel z visoko valuto o nemogoče nize cene jugoslovanskih produktov toliko akumulacije kapitala, kolikor bi bilo potrebno za nabavo novih proizvajalnih sredstev in za promet. To bo povzročilo gospodarsko propast Jugoslavije.

Via fiktivnost take prosperitete se dovolj jasno vidi v pomanjkanju denarja na trgu. To je znak, da tudi finančni kapital ne more vzdržati toliko razvoja produkcije. Če se bo radi poslednjega ameriškega posojila trenutno (mila kriza, bo) potem izb. inila s tem večjo silo na dan.

Vse to najbolj dokazuje, da ta prosperiteta niti najmanj ne pomenja konsolidiranja kapitalističnega sistema, ampak nasprotno, da gremo katastrofalnemu zaključku te prosperitete nasproti. Revolucionarna perioda v Jugoslaviji, kakor na celem svetu ni minula, in nahajamo se pred novimi revolucionarnimi potresi.

Delavec brez delavčnega časa pija je kakor vojak brez puške

Naročite se in širite svoje glasilo "Prosveta".

Prostitucija in mladi proletariat v Rusiji.

Odprava prostitucije je brezdvomna ena izmed najvažnejših nalog za Sovjetsko Rusijo in za mladino sploh. Prostitucija je grozen stvor kapitalistične družbe, in nikdo ni bolj zainteresiran pri tem, da se konča to prokletstvo, nego ravno proletarska mladina.

Nekateri mladi sodrugi so na nepačnega mnenja, če mislijo, da prostitucija leži samo na žensh in dekletih, a to ni povsem pravo in res.

Res je sicer, da je ženski spol največja žrtev prostitucije, a prostitucija je vir trpljenja tudi za moške same.

Obstoj in širjenje veneričnih bolezni — a svojim unižujočim vplivom na dušo in telo — je ozko in nerazrečno vezano z prostitucijo.

Te bolezni unižujejo ravnotako žene, kakor tudi moške. Nič ni groznejše, nego mlad človek, ki je bil takorekoč še do včeraj fizično zdrav, poln moči in mladeniškega idealizma, ki pa je danes — vled občevarja s prostitutko — fizično ranjen in oropan vseh svojih idealov.

Prostitucija ni velika nevarnost samo za telo; njen strup je še večji in nevarnejši za dušo onih, ki so tozadevno še padli. Kaj je na svetu bolj poniževalno od trgovine z ljubeznijo? Ta trgovina deluje strahno ravnotako na osebo, ki se prodaže kakor tudi na osebo, ki jo kupuje. Kake umesten je čut onih delavk, ki so v neki demonstraciji v Moskvi dvigale za stave z napis: "Žena, svedobne in enake žene — državljanske sovjetske republike ne smejo biti več predmet nakupa in prodaje!" — Istotako geslo morajo izstakniti tudi mladi proletarij, ki morajo iti za tem, da ta grozna pega starega kapitalističnega sveta brezvestno izgine iz Sovjetske Rusije.

Mnogi proletarski mladeniči bi lahko stave na nas to vprašanje: Kako naj se borimo proti prostituciji, kako naj jo unižimo?

Da odgovorimo na to vprašanje je predvsem potrebno, da poznamo vzroke prostitucije.

Kapitalistična družba trpi prostitucijo. S svojo krščansko moralno tolmáči, da so vedno tu mladi ljudje s prirojenimi složinskimi tajnami ter da je odveč izgubljati sile v poskušnji braniti gotovim ženam, naj ne živijo v zakonu, ki jih uskujuje za vse čase. "Ni ga leka temu zlu — so rekli farizeji iz žile italijanskega učejaka Lombrosa, — prostitucija obstoja še odnekad, in bo obstojala tudi vedno."

Buržoazno tolmáčenje prostitucije nasprotuje vsem izkustvom zgodovine in življenju. Buržoazno tolmáčenje nam nastavlja mnogo vprašanj in med temi tudi sledeče: Kako to, da se tako veliko število teh pokvarjenih in složinskih "poedink" javlja ravno v času, ko se zemlja nahaja v krhkih vojne, brezposelnosti, bede in gladi? Kako to, da so za časa carskega režima agenti belega sušenstva zasledili največje število "razuzdanih stvorov" ravno v onih pokrajinah Rusije, kjer je bila žetev najablaša in napram tej glad največji? Kako to, da število prostitutk raste vsopredno z naraščanjem brezposelnosti? In končno: kako to, da se med prostitutkami nahajajo po večini ubožne, savižne žene, ki so oropane vsake zaščite, a povsem redko dobimo hčere premožnejših roditeljev.

Kateri je največji vzrok prostitucije? So li morda one stotine tisočev mladih žen v prestolnicah Evrope — v Berlinu, na Dunaju in v Parizu — tako nize in omejene, da so raditega zaslužile obsojdo zadovoljevati pohotnim željam moškega spola? Ako je temu tako, tedaj bi morali najti med prostitutkami razmerno število žen vseh družinskih razredov. Ali ni tako? Statistika pokazuje, da je najmanj 80 od večinoma hčera siromskih roditeljev, večinoma hčere delavcev, ki so bile nekoč same delavke ali pa jako slabo plačane nastavljenke. Vzrok prostitucije ne leži torej v posebni naravi spolnih težnj gotovih mladih žen — treba je pri tem pomeniti, da pomeni prostitucija vendar prodajo telesa — nego le v krivičnih, okrutnih in teških družinskih razmerah. V največ slučajih prostitutke prodajajo svoje telo — prav kakor i delavce svoje sile — da bi prišle do sredstev za obstanek. Trgovina belih sužnjav in prostitucija sta

vrlo ozko vezani na uspešno izkoriščanje delavske moči, z drugimi besedami, na kapitalizem.

Drugi vzrok prostitucije ima istotako za podlago nepravilnost kapitalistične družbe v zvezi s pomanjkanjem zanimanja glede na moralni in umski razvoj mladih delavcev. Tretji vzrok tudi ne sme biti pozabljen. To je pokvarjena in jezuitska buržoazna morala, ki smatra, da je gotov način obnašanja izraz junaštva moča, a nizkosti žene.

Gospodarski vzroki so povečini uničeni v Sovjetski Rusiji, ker se imamo zahvaliti izpremembi dela in uvedbi komunističnega (skupnostnega) načina dela — namesto kapitalističnega. Ti vzroki bodo izginili popolnoma, čim prej se obračuna z vojno in čem prej se uredi notranji spori. Rusija bo zmogla, ustvariti tako veliko bogastvo, ona bo proizvajala tako obilno količino raznovrstnega blaga, da bo zmogla zadovoljiti potrebam vseh svojih državljanov.

Odstranitev ostalih vzrokov prostitucije ima biti dolžnost komunistične mladine. Mlada komunistična organizacija mora vse naspeti, zanimanje vobče pri vsej proletarski mladini, a naposled zanimanje za politična vprašanja: ona se mora prijeti reševanja dela v prilog odgoje proletarskih duš. Z isto se mora mladina vreti v borbo proti hinavski buržoazni morali. Proletarska mladina mora ustvariti dobo, katera bo slavila enake zahteve ženam in moškim ter dala enake pravice tudi ženam, pravice, katere iščejo danes moški samo zase.

Borba proti prostituciji je ena izmed največjih nalog organizacije komunistične mladine. Borba proti prostituciji je borba proti vsake vrste neenakosti in dosledno tudi borba proti neenakosti med spoloma. Čim bodo ustvarjeni sdravi odnošaji prijateljstva med mladimi ljudmi in mladimi ženami, bo vzrastlo med njimi vzajemno zaupanje in spoštovanje, a to bo silno koristilo tudi njihovi vzajemni revolucionarni delavnosti. In tedaj bo grozna kuga prostitucije izginila še hitreje v Sovjetski Rusiji.

Najugubnejše sredstvo, da se človeška družba osvobodi prostitucije — je žalostna poštati proklete prošnje, pa je odino popolna zmaga komunizma.

Aleksandra Kolontaj.

TRAGEDIJA NA ŽELEZNIŠKEM KRIŽIŠČU.

Valparaiso, Ind. — Rene Hargot je bil s svojo družino na potu v svoj novi dom. V avtomobilu so bili njegovi otroci, sedem po številu, njegova žena in njegov prijatelj. Vožnja je bila brez nezgode do Wheelerja, kjer vodi pot prek železniških tirov. Tukaj na križišču je avtomobil obstal. Hargot, eden njegovih sinov in njegov prijatelj so skušali pahniti avtomobil prek železniškega križišča.

V tem kritičnem trenutku je pridrdral pennsylvanski brzovlak in zdobil avtomobil na kose. Ubita je bila mati in z njo vedno šest otrokov. Vlak je pahnil trupla otrok ob progi, da je izgledalo, kakor da jih je nosil nekaj časa s sabo, na kar jih je pahnil od sebe.

300 HROMOV OBISKALO DR. LORENZA.

New York, N. Y. — Okrog 300 oseb s paraliziranimi kostnimi zgibi je posetilo dr. Adolfa Lorenza, znamenitega dunajskega zdravnika, takoj prvi dan, ko se je vrnil na svojo tukajšnje kliniko. Bolniki na bergljah in vozčkih ter bolni otroci v naročju mater so čakali v dolgi vrsti. Dr. Lorenz je s pomočjo svojega sina dr. Alberta Lorenza pregledal 25 bolnikov prvi dan.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

La Salle, Ill. — Jugoslovanski poslanik v Washingtonu je dr. Tresić-Pavičić in naslov poslaniškega urada je: Ambassador of The Kingdom of Serbia, Croats and Slovenes, 1339 Connecticut Ave., Washington, D. C.

Department za delo je v Washingtonu in njega izlik James P. Davis. Če se hočete za njega obrniti, ni treba pisati drugega kot: Labor Department of United States, Washington, D. C. Pomožni tajnik Davisa je E. E. Henning. — Druga, o čemur vprašujete, vam uredništvo ne more pojasniti. — Pozdravi!

Pittsburg, Kan. — Vaše namazilo je bilo priobčeno v sredini številki dne 13. septembra na peti strani, zadnja kolona. — Pozdravi!

IZ DELAVSKEGA SVETA.

(Federated Press).

Zelezniska družba Lehigh Valley Railroad Co. v Pennsylvaniji je podpisala pogodbo s svojimi stavarstvenimi delavci, ki so se vrnila na delo. Družba je morala nekaj storiti, ker primanjkuje voz za odpremljanje trdega premoga od rovin in pritisk za vozove je bil velik.

Delavski položaj v Arizoni je nekoliko boljši. Delo v metalnih rudnikih se odpira povsod in stavbina dela tudi napredujejo. V dolini Salt River potrebujejo 4000 delavcev za obiranje bombaža.

Stavka železniških delavcev se traja v mnogih krajih. Iz Seattlea javljajo, da je v zapadnem Washingtonu 1500 delavcev še vedno v boju. Samo štirje stavarji so se do danes izneverili organizaciji. Tam, kjer so družbe podpisale baltimorsko pogodbo s stavarji, so se delavci vrnili na delo in sčepje so morali večinoma pobrati šila in kopita.

Razne vesti.

MAGELLANSKA MEGLA SE SPREMINJA.

Cambridge, Mass. — Na zvezdarni Harvardovega učilišča so opazili, da se Magellanska megla — skupina zvezd, ki so vidni na južni polovici in ki je podobna veliki svetli megli — spreminja.

Z merjenjem so dognali, da se megla nahaja 110.000 svetlobnih let od zemlje, njen premer pa meri 15.000 svetlobnih let. Eno svetlobno leto je 6.000.000.000.000 milj. Nekatere zvezde v tej megli imajo 10.000 krat večjo svetlobo kot sonce.

Naša zemlja je v primeri s to meglo atom.

V KATERI DRŽAVI UMRE NAJVEČ DETET?

Washington, D. C. — V državi Delaware, v kateri so izredno močni Dupontovi interesi, umre več detet pod enim letom kot v kateri drugi državi.

Trgovski departament seveda meni, da največ detet umre v pokrajinah, v katerih gospodarji volimni trust. V Fall Riverju umre 114 otrok pod enim letom na tisoč. V državi Oregon jih umre najmanj, kajti jih umre samo 51 do 50 detet na tisoč prebivalcev.

V vseh državah, o katerih je sestavljena statistika, je bilo na tisoč prebivalcev 23,7 rojstev, umrlo je pa 13,1 oseb. Umrljivost detet je pa znašala 86 na tisoč.

NA KAKŠNE ZAKONE SE SKLJUČUJEJO.

Linden, N. J. — Stare postavbe so še vedno v veljavi. Sedem židovskih stanovanj je bilo kaznovanih, ker so se udeležili slavnostnega pohoda na nedeljo, kar je po starih državnih postavah prepovedano.

Župan Jules Verner ni hotel podeliti dovoljenja za pohod, dasi ravno so mu raztolmačili, da židovska vera prepoveduje obdržanje pohoda na soboto.

HARDING POZIVLJE NA POMOC BLIŽNJEMU VZTOKU.

Washington, D. C. — Predsednik Harding je izdal apel na ameriško ljudstvo, da pomaga omiliti bedo, v kateri žive begunci na Blaznem vzhodu. Denar bo razdelili ameriški Rdeči križ, ki ima svojo podružnico na Blaznem vzhodu.

Teh beguncev je na tisoče, ki so bežali brez vseh sredstev, ko je vojna zadivjala vojna furija na Blaznem vzhodu.

Fašisti ugrožajo Inomost.

Dunaj, 9. okt. — Iz Tirolske so fašisti zbirajo v Bozenu na nameravajo italijanski fašisti vstopi v Inomost. Časopisi poročajo, da fašisti zbirajo v Bozenu na nameravajo italijanski fašisti vstopi v Inomost. Časopisi poročajo, da fašisti zbirajo v Bozenu na nameravajo italijanski fašisti vstopi v Inomost.

Delavci v Avstraliji izgubili 44-urni delavnik.

Sydney, Avstralija. (Federated Press). — Protidelavska vlada v New South Walesu je izpovedovala zbornici naredbo za odpravo 44-urnega delavnika v tednu, katerega je bila uvedla prejšnja delavska vlada. Delavski poslanci v

zbornici so energično pobijali naredbo, a niso je mogli preprečiti. Tako tepe delavce nesloga, ko so se dali potegniti od nasprotnikov, ki so zatrotili mednje verski boj, jih razdvojili in porazili pri volitvah.

Italijanska vlada je kapitulirala pred fašisti.

Rim, 9. okt. — Vlada je sklenila sklicati parlament k zasedanju 20. oktobra v vrhu, da se sprejme nov volilni zakon in potem bo parlament razpuščen in vršile se bodo volitve.

To dokazuje, da je vlada kapitulirala pred fašisti, ki zahtevajo razpust parlamenta. Vlada ni storišla nobenih korakov, da bi preprečila fašistične ekspedicije.

Turki imajo ameriške uniforme.

New York, N. Y. — Lothrop Stoddard, ki se je vrnil s Blaznega vzhoda, pripoveduje, da stotine turških vojakov, ki so invadirali nevtralnno cono ob Dardanelah, nosi ameriške uniforme. Francoška vlada, ki je kupila opremo ameriške armade ob koncu vojne, je potem prodala veliko tega materiala turškim nacionalistom.

Otroško delo in zakon o njem.

New York. (Jugoslavanski oddelek F. L. I. S.). — Čez milijon ameriških otrok med desetim in petnajstim letom starosti dela za zaslužek. Natančno število njih znaša po statistiki, ki jo je nedavno izdal Census Bureau, 1.060.858. Več kot polovica teh otrok, namreč 847.309, dela na farmah ali v drugih poljedelskih poslih in 185.337 je zaposlenih v tovarnah, izmed teh poslednjih 54.649 v predilnicah.

Ogromno je to število, a vendar le predstavlja skoraj polovico onega števila otrok, ki so bili zaposleni proti mesdam v l. 1910. Od l. 1910. do l. 1920. je namreč število zaposlenih otrok padlo za skoraj 47 odstotkov. To znižanje je deloma posledica raznih omejevalnih zakonov, ki so bili vzakonomjeni v tem desetletju. Nekatere države poostrejujejo od leta do leta svoje odredbe v zaščito otrok. Tako je n. pr. 1921 tridesetero državnih legislatur vzakonomilo važne spremembe v svojih zakonih o otroškem delu.

L. 1904. je bilo le 14 držav, ki so imele zakone, prepovedujoče zaposlenje otrok pod štirinajstim letom v tovarnah; l. 1922 je 46 držav imelo take zakone. L. 1904 je ena sama država omejevala delovno dobo otroka pod 16. letom na 8 ur na dan; danes ima 32 držav omejitvene odredbe te vrste. L. 1904 je zopet le pet držav prepovedovalo zaposlenje otrok pod 16. letom v ponočnem delu, dočim je danes 42 držav, ki so prepovedale tako delo.

Državni zakoni o otroškem delu (child labor laws) so dvojne splošne vrste: 1) delovni zakoni, ki določajo minimum starosti in maksimum ur, ko otrok sme delati; 2) šolski zakoni, ki določajo obvezno pohanjanje šole do gotove starosti. Vsaka država ima seveda svoje posebne zakone in določbe in omejitve so radi tega različne v posameznih državah. Vobče pa večina držav prepoveduje otroško delo za časa šolskega pouka v tovarnah, prodajalnah ali v katerem drugem poslu. Države California, Michigan, Montana, Ohio in So. Dakota so povišale minimum starosti na petnajsto leto. Nekatere države dovoljujejo zaposlenje otrok tekom počitnice in izven šolskih ur; nekaj malo držav dovoljuje celo, da smejo otroci delati za svoje starše ali ako je njih zaslužek potreben za vzdrževanje družine.

Državni zakoni določajo tudi, koliko ur na dan sme kvečjemu delati otrok pod štirinajstim in med štirinajstim in šestnajstim letom. Večina držav omejuje otroško delo na osem ur na dan in 48 ur na teden; Pennsylvanija pa dovoljuje devet ur in Michigan in nekatere južne države celo deset ur. North Carolina in South Carolina dovoljujejo, da sme otrok delati po enajet ur na dan. Nekatere države določajo posebne omejitve glede kakovosti otroškega dela, s tem pa prepovedujejo njih zaposlenje v rudnikih, kamnelomih itd.

Druge vrste zakonov, ki se ozirajo na otroško delo, so šolski zakoni o obveznem šolskem poduku. Isti neposredno omejujejo otroško pohanjanje šole tekom gotove dobe določene starosti. Skoraj vse

države določajo tudi, da si morajo vsi otroci med štirinajstim in šestnajstim letom zagotoviti delavsko spričevalo (employment certificate), predno se jim dovoli delati. V vsaki državi je izdajanje teh certifikatov poverjeno drugačnim oblastim in tudi predpisi za njihovo dobavo so različni. Predpogoji pa za izdajanje delavskega spričevala vsebujejo v splošnem zdravniško spričevalo o otrokovi sposobnosti za delo in dovršitev neke ljudskošolske izobrazbe. V Indiani in Montani zahteva se dovršitev osmega razreda ljudske šole; v Ohiju in Wisconsinu zadostuje sedmi razred; v državah Pennsylvaniji, Illinoisu in Massachusettsu pa celo šesti razred. Treba tudi doprinesiti dokaze o otrokovi starosti.

Poleg državnih zakonov, ki u ravnavajo otroško delo, je kongres dvakrat poskušal uveljaviti federalni zakon o otroškem delu. Obakrat pa je najvišje sodišče Zedinjenih držav razsodilo, da je določeni zakon protistavni, tako da je — vsaj za sedaj — otroško delo le predmet državne zakonodaje.

Oba razveljavljiva federalna zakona o otroškem delu sta določala neko najnižjo merilo za vsa dežela, pod katero nikakr država ne bi smela iti. Šlo je v glavnem, da se povsod prepove vposlenje otrok pod štirinajstim letom v tovarnah in delavnicah, da se prepove pomočno delo za vse otroke pod šestnajstim letom, da se za vse otroke pod šestnajstim letom uvede maksimum osemurnega delavnika in da se prepove delo otrok pod šestnajstim letom v rudnikih in kamnelomih. Treba pomisliti, da vzilo številih državnih zakonov o otroškem delu, je še vedno osemindvajset držav, ki v enem ali drugem pogledu stojijo pod zgornjim merilom. V državi Georgiji na primer smejo otroci, ki so le dvanajst let stari, delati po deset ur na dan in 60 ur na teden v predilnicah in od zore do mraka v tovarnah; otroci petnajst let stari smejo delati celo noč. V državi North Carolina smejo štirinajstletni otroci delati po enajet ur na dan v tovarnah. V Utah otroci vsake starosti smejo delati v tovarnah. V državah Minnesota in Michigan smejo otroci, 14 let stari, delati v rudnikih.

Das napredek k boljšem se ne v Združenih državah imamo še vedno čez milijon otrok pod petnajstim letom, ki delajo za zaslužek, predstavlja jako resen problem, kateremu treba obrabati povečano pozornost, ako se hoče zaščititi pravice otrok in blagostanje prihodnje generacije.

Fr. Rojec:

Gospod Kapital.

Denar je sveta vladar! Ta pregovor je in bo imel vedno svojo polno veljavo. Toda prav to je jako žalostno in značilno, da ravno umazana in ničeva stvar, kot je denar, vlada vse svet! Vlada pa ga, kakor to skušamo na lastnih hrbtih posebno mi mali ljudje, kaj pristransko in krivično. Zato je vedno več nadlog in trpljenja na svetu.

Potlačeni siromašni ljudje se v svojih telesnih in duševnih bolečinah zvijajo, tarnajo, kolnejo, molijo in prosijo pomoči. Pred nje stopajo plačani farizejski tolažniki in jim vsiljujejo vero v namamljenega višjega vladarja in upanje na njegovo posmrtno plačilo. Ali denarni demon se v posebnosti mogočnega gospoda Kapitala slobno roga obojim in jim z brezčestnimi zločestvi vsak dan jasneje dokazuje, da ni višjega vladarja nad njimi.

Navadno se govori, da se za denar vse dobi. To je površno mišljeno tudi resnica. Z denarnimi sredstvi kupujejo naivneži in hilevci celo nebesa. Toda Kristus je učil, da pride pravičnik v nebeško kraljestvo le po poti skori poštenje in dobra dela. Gospod Kapital je preveč mesene zemljanec, ki hočejo veljati za Kristusove naslednike, omamili in pokvarili. Zato so ti njemu na ljubo popačili Kristusov nauk in pohujšali tudi svoje lahkoverno dušo.

Pošten človek vendar ne more kupiti z denarjem prave sreče. Za ima svoj izvor, le v neskaljeni zadovoljnosti. Na svetu pa menda ni človeka, ki bi bil v vsem popolnoma zadovoljen. Ako mu je naklonjen gospod Kapital in ga obdaja z vsemi svojimi dobrotami, pa mu navadno nemila Usoda zmeša življenske načrte in račune z boleznijo ali kako rodbinsko nedlogo.

Usoda je nedoumljiva demon, ki se denarnemu boju

ne uklanja. Kdor je občutil le nekoliko njene moči, ki mene tere in muči od rojstva, tisti je ne more tajiti.

Denar je silno podkupljiva in zapeljiva stvar. Malo ljudi je tako krepstih in značilnih, da bi se ne dali pridobiti z visoko denarno odkupnino za katerokoli alabo dejanje, da bi zanj ne prodali svoje moške ali ženske časti, poštenja ter narodnostnega in strankarskega prepričanja. Nekdaj ni bilo tako. Dolgotrajna svetovna vojna je ves svet moralno in duševno tako pokvarila in spridila, da sedaj ljudje tudi za malenkostno odkupnino prodajajo celo vse ono, kar je bilo njihovim prednikom najdražje in najvrednejše. Kanibalska pohlepnost in osebna dobičkaželjnost postaja vsak dan bolj brezmejna. Brat bratu in prijatelj prijatelju več ne zaupa, da bi ga ne izdal, prodal ali sam zadavil! Oni veliki in močni človeški heroji, ki so ostali v teh strašnih in težkih časih še čisti in neokučeni, imajo dolžnost, da poživljeno človeško drhal zopet obrnejo na pravo pot zmernosti in poštenja, sicer propade ves človeški rod!

Z denarjem in z raznimi njegovimi sredstvi se povzročajo na svetu največje hudobije, krivice in lopovstva. Vendar je človek, ki je bogato podložen z denarjem in po njem pridobljenih premoženjem, največji in najmočnejši gospod v deželi. Oblastno in predrno sedi visoko na svojem denarnem kupu ter prezirljivo gleda dol na nepregledne ljudske množice, ki se valjajo in klečeplazijo po prahu okrog njega. Vse ga hvali in slavi, vse se mu klanja, hlini in prilizuje, dasi je splošno znano, da je le po krivici in krvavih nasiljih splezal tako visoko. Ministri in vrhovni poglavarji se pa še najpogostejše priklanjajo, ker imajo vsi največje žepce. In gospod Kapital ima zanje vedno radodarno roko. Zakaj tudi on se mora naslanjati na podporo njihove oborožene sile, ako se hoče obdržati na svojem mestu. V alogi je moč!

Ako bi vsak posamezen košček umazanega denarja v podstavku mogočnega zlatega malika začel govoriti ter pripovedovati svojo zgodovino, to bi bil krič in viki! Slišale bi se take grozne reči, da bi ljudje kar omedlevali. Toda mi ne potrebujemo takih skrivnostnih razodetij za obožbo zoper njega. Ali grešni madeži njemu nič škodujejo in nikdar ga ne onesnažijo. Sproti se jih otrasa in odide kakor raca mokrote in blata, ko stopa iz vode na suho. Veliki bogatin vrže temu vrečo kovane denarja, drugemu zavite bankovece, tretjemu pest drobiža; temu nakloni denarno podporo, onemu pokaže ali obljubi mastno korito itd. S takimi in podobnimi deli si hitro in spretno že od nekdaj zabrusuje vse madeže svojih nepoštenih dejanj in zato je vedno prvi največji, najmočnejši in najbolj blistan gospod v deželi. Njegovo zlato čelo se blišči pred velikim skvarjenjem svetom v sijajnejši svetlobi kakor luna in sonce na nebu!

Videl sem cerkvene svenike, ki so prišli v paradni obleki pokloniti se denarnemu vladarju in on jim je vrgeč pest drobiža za nakup srebrne kadilnice. Z njo zdaj puhačo oblako dima pod nebo v čast in slavo njemu, ki ima baje grom in strel v svojih rokah in je baje neskončno pravičen, a dozda še ni ubil ali vsaj primerno potlačil največjega denarnega hudodelca in zatiralca zaradi smešnomalenkostnega darila za srebrno kadilnico!

Kak patentiran modrijan bi mi odgovoril, da mu on prepušča omejeno oblast zato, da s tem kaznuje in kroti hudobni svet. Tako domnevanje ne more biti pravo. Kapitalovo vladarstvo kroti in ubija vedno le najnedolžnejše zemeljske trpine s starci, stankami, ženami in otroci vred, največje lopove pa štiti pred pravico in jim siplje v naročje vaakovrstnega zemeljskega razkošja, kolikor jim ga poljubi!

To vladarstvo je res čudno spodaj in zgoraj, in pameten pošten človek ne more trditi, da je modro in pravično. Zato tudi ni dobro in pravično vladarstvo onih naših ljudi, ki so se brezpogojno prodali tiranskemu gospodu Kapitalu in ubijajo sedaj na nižje državne uslužbenke z lakoto in drugimi nadlogami.

V slogi je moč! Kadar se bomo vsi mi potlačeni, izkoriščani in dozdaj na vse mogoče načine varani zemeljski trpni tako prijeteljske objeli, kakor se še od nekdaj objemljejo gospod Kapital in njegovi pajdaki, takrat bo zmagala naša!

Slovenska Narodna

Ustanovljena 9. aprila 1904.

Podporna Jednota

Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois.

GLAVNI STAN: 2657-59 SO. LAWDALE AVE., CHICAGO, ILLINOIS.

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODSEK:

Predsednik Vincent Calahar, podpredsednik Andrew Vidrich, R. F. D. 7, Box 52, Johnston, Pa., gl. tajnik Matthew Turk, tajnik bolnišnega oddelka Blas Novak, gl. blagajnik John Vegrich, urednik glasila Jole Zavertnik, upravitelj glasila Filip Godina.

FOROTNI ODSEK:

John Underwood, predsednik, 408 W. Hay St., Springfield, Ill., Martin Zelenkhar, Box 376, Barberton, Ohio, Fred A. Vider, Box 673, Ely, Minn., John Tarbell, Box 161, Lawrence, Pa., John Gorick, 414 W. Hay St., Springfield, Ill.

BOLNIŠKI ODSEK:

OSREDNJE OKROŽJE: Blas Novak, predsednik, 2657-59 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VZHODNO OKROŽJE: Jacob Ambroski, Box 288, Moon Run, Pa., John Gradij, 14221 Pepper Ave., Cleveland, O.

ZAPADNO OKROŽJE: Anton Sulzer, Box 104, Gross, Kans., se jugozapad, Man Mars, Box 106, Buhl, Minn., se severozapad, Mike Vogel, 6483 S. Winchester St., Murray, Utah.

Nadporni odbor:

Frank Zalta, predsednik, 3124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill., Frank Samrah, 2800 Prosser Ave., Cleveland, O., William Sitter, 2805 St. Clair St., Cleveland, Ohio.

Zdravstveni odbor:

Predsednik: Frank Alot, 3124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill., John Oram, 2825 W. 31st St., Chicago, Ill., Joe Slah, 1101 E. 33rd St., Cleveland, Ohio.

VRHOVNI ZDRAVNIŠKI: Dr. F. J. Kora, 6308 St. Clair Ave., Cleveland, O.

POZORI: Korespondenca s gl. odborom, ki delajo v glavnem uradu, se vrli tabele:

VSA PISMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika se naslovijo Predsedništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVE: Bolniški tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POSILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in posle se naslovijo: Tajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

VSE ZADEVE V ZVEZI S BLAGAJNISKIMI POSLI se posiljuje na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Vse priobne glade posiljuje na gl. izvrševalnem odboru se naj posiljuje Frank Zalta, predsednik nadpornega odbora, čigar naslov je zgoraj.

Vsi priobni na gl. porotni odbor se naj posiljuje na naslov: John Underwood, 408 W. Hay St., Springfield, Ill.

Vsi dopisi in drugi spisi, namani, oglasi, naročila in sploh vse kar je v zvezi s glasilom "Prosveta", naj se posiljuje na naslov: "Prosveta", 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (Okt. 31-22)

pomeni, da vam naročnina poteče na ta dan. Penovite jo pravočasno, da vam lista ne ustavimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljeno, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljeno, vsoled napačnega naslova, pišite nam dopisnico in navedite stari in novi naslov.

Naši zastopniki so vsi društveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$5.00 in za pol leta pa \$2.50.

Člani S. N. P. J. plačajo za pol leta \$1.90 in za celo leto \$3.80.

Za mesto Chicago je za leto \$6.50, pol leta \$3.25.

Za Evropo stane za pol leta \$4.00, za vse leto pa \$8.00.

Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO

"PROSVETA"

2657 So. Lawndale Ave., CHICAGO, ILL.

VABILO NA VESELICO

katero prireja

DRUŠTVO ŠT. 100, S. S. P. Z. V PULLMAN, ILL.

V PROSLAVO DESETLETNEGA OBSTANKA,

dne 14. oktobra, 1922, v Stanki dvorani na 205 East 115 cesti, Pullman, Ill.

Začetek točno ob 7 uri zvečer.

Ujundno vabimo rojake in rojakinje domače in bliznje okolice, da nas posetijo mnogostevilno in nam tako pomagajo v prid naše društvene blaginje.

Na ta večer se bodo tudi dajale dobrote, ki se razstavljajo na listih. Vsakdo je se bedaj bil na veselici v Pullman, dobro ve, kako izvrstna je potreba in veselje je dovolj zabave. Preskrbite bode vse, dobre pišete in kranjskih klobas bo dovolj. Torej na posetite dne 14. okt. svesti vsi na Pullman. Vabi

ODBOR.

Kadar mislite na stari kraj, mislite na

slovenske banke

ZAKRAJSEK & ČEŠARK

70—8th Ave., New York City.

One pošlje denar v stari kraj potem lastnih direktnih sves s pošto in samostojnimi bankami.

prodaja parobrodna listina za vse važne prekomorske linije za potovanje v stari kraj in od tam sem,

izdajajo listine za dobavo oseb iz starega kraja in druge naterke listine.

Za nadaljnja pojasnila se obrnite na zgoraj navedeni naslov.

Postrežba točna in solidna.

Jurkica Agićeva.

Povest.

Hrvaško spisal Ks. Šandor-Gjalski.
Prevel Fr. Orel.

(Dalje.)

A Jurkica, kaj je tebi do sveta! Kako moreš misliti nanj, ako ti je znano, da te ljubim jaz? Ji je rekel nekako grajalno.

— Ah, prav, prav! Ni meni za se! Kako boš mogel dokazati pred svetom, da me ljubiš, — ko me svet obsoja tako grozno! Vse, prav vse je izgubljeno!

— Jurkica! — jo je pokaral zopet ter razburjeno nadaljeval, prijemši jo za obe roki: — "Ničesar ni izgubljenega. Žena Hanibala Radmanovića ne potrebuje — ne potrebuje, da si tase glavo radi tega, kako sodijo o njej žurni in vsa ostala svojati. Ti si moja!"

— Hanibal, Hanibal, — to je preveč! — je vakliknila Jurkica prestrašeno. Prevelike sreče, ki jo je doletela, odpravevali ji je glas in samo ovila se mu je okolo vratu. Naslonjena na tistih herkulskih ramenih, stisnjena k tistim močnim prsim, čutila se je jako in gotovo; vsi napadi tega sveta so se ji dozdevali sedaj nični, majhni in slabotni. Vso je obilo zmagošno čustvo, neko zadovoljstvo, da se je, izza tak globokoga padca, popela tako visoko, in v duhu si je predstavljala Lisičko, s kakim nevoščljivim, a tudi ponižnim obrazom jo bo zrla kakor gospo Radmanovičevno. "Ah, — ne, ne!" Zatrepetala je bojazni pred to srečo, ker je prevelika, da bi mogla biti stalna. Hanibal pa je že ves gorel ljubavnega zanosa in plamtel želje, da zadovolji svojim srčnim čuvstvom. K temu ga je tudi nagibal neki silni notranji nagon, da izvrši plemenito delo, da je takoj izvede, — prav takoj! V pesniških besedah si je črtal bodočo srečo. Ah, pomladil se je za vse, postal je akoraj otročji, — tako ga je omamila sreča, da je dočkal davno zaželeni trenutek in našel sree, ki ga ljubi.

— Tako, Jurkica, da ne boš trpela ne jeden trenutek dalje, — še dandanašnja večera moraš postati moja zaročnica. Pojdiva v grad, — jaz še nisem bil tam, pohitel sem naravnost k tebi. O Jurkica, kedo bi si bil mislil! Upal sem, da ti pomorem samo kakor priča, a sedaj — sem s teboj že zaročen! Pojdiva na moj dom, tam te vsem — tudi materi — Tu se mu je ustavila beseda. V prvem navdušenju se ni niti spomnil matere. Sedaj se le je izprevidel, na kako zapreko naleti. A takoj je premagal ta pojav malodušja; energično je prividnil glavo ter si šepetal: "Odložil sem se, ne dam si več odzvati sreče. Sedaj nisem več slabotni mladenič!" — Skrbelo ga je samo, dali ni mislila ravno tako tudi Jurkica, in ponovno jo je začel prositi, naj gre z njim.

— Ah, čemu? — ga je vprašalo naposled dekle z nekim strahom. Občutila je okoli srca neko bojazan. Osvobodeno se bila, da se ji ta sreča izvije iz rok, čim zapusti to sobo. Povesti grofove ljubezni z Irmo ni se spomnila.

— Pojdiva, pojdi, draga Jurkica! — silil je Hanibal. In ona se je odločila.

— Ali ne bo prekasno? — vprašala v poslednjem hipu.

— Ne, ne! Poglej! — ravno kar je minula osma; a mati bdi dolgo.

— Oh, Hanibal, — tvoja mati! Ona bo, — ne, ne. Hanibal, ne hodi, da je ne razdiha.

— Moja mati me ljubi, a tudi ti si jej prišla k sreči. Saj mi je ona poročila že kdaj, kako neprimerno imaš. Iz Maleševičeve brtoljavke ne bi bil mogel posneti vsega. Ah, ona se vda.

— Ne vda se, ne! Potrpi, Hanibal, jaz se bojim. A tudi od tvoje strani je štev velika. Da, da, preplemeniti si, — tega jaz ne zahtevam od tebe. Počakajva, čemu bi materi otežili — Hotela je izreči: "poslednje dni", a dokončala ni. "Bilo bi, kakor da ji šelim smrt." — je pomislila sama pri sebi.

— Ne smeja čakati. Če uredimo takoj, boš zo pet v svojem popolnem pravi — še danes uredimo stvar — Pojdi, pojdi, Jurkica, — moja ljubav te prosí tega. Hrabro bodi! Ne misli, da me more kaj odvratiti od tebe.

XXIX.

Šla sta torej. Nista sela v kočijo, ki ga je še čakala pred poslopjem. Udarila sta jo peš po okni stesiel. Izmed vej je Jurkica že razočevala od daleč dve razsvetljeni okni grajskega sobe. Mras jo je spreletal, a tedaj se je spomnila, kako je pred nekaterimi meseci, ko je prvič prišla na obisk k Maleševičev, videla pri ravno istem oknu staro gospo, do tedaj nji še nepoznano.

— "Kdo bi si bil mislil takrat, da v tako kratkem času pridem k njej, da me sprejme za svojo!"

Hanibal se ni niti prijavil, ampak je, držeč Jurkico za roko, kar vstopil v matrine prostore. Starša ju ni v prvem hipu niti spoznala; potem je še vakliknila silne radosti in pohitela k sinu. Vsa zmedena je bila nenadnega obiska. V tej zmedeni denosti ni se niti povpraševala, kaj-li pomenja to, da je tudi Jurkica prišla tjakaj. Obsula je sinu takoj s tolikimi vsakovrstnimi vprašanji; poljubila ga nekolikokrat kakor otroka. Starša je bila vsa srečna. "Nisem danes popoldan zaštonj sanjala o tebi — evo te! — danes si pri meni!"

— Hvala ti, mamica, pogled, dovel sem ti še gospico Agićevno, — je nadaljeval. Starša je opazila dekle še le sedaj.

— A kako to? Da, da, revica moja, — vse še vem. Ah, grozno! A pomirite se, bodite prepričani, da dokler sem živa jaz, ste vsikdar dobrodošli pod mojo streho, — in privila je dekle k sebi ter jo poljubila na čelo.

— Mamica, ali si mi dobra! Pa — da ti izpovem vse. Jurkica je moja zaročnica, — prosim te —

— Kaj? — kaj? — kaj? — mu je starša naglo presekala besedo, se vladila s fotelja in se postavila po koncu pred sina. — Kaj mi blebečeš! Ali sa nješ? Mari si še vedno otrok!

— Mati, umri se. Jurkica je moja zaročnica, — tako sem odločil.

— Odložil, — brez mojega sveta! Oh, Hanibal! — in starša je zajokala, a zatem je začela

zaklinjati sina, naj ji ne napravi tega. Drugo zaročenko mu je našla ona, vredno njegovega položaja. — Jaz nikakor ne privolim v to. Dokler sem jaz živa, — nikakor! Sem se-li mari zato zakopala za pol veka tu sem, samo da tebe, pripraviš do udobnosti, mogočnosti in sijaja! A to, da boli sedaj vse zastoj!

Jurkica je nepremišljeno atala Hanibala ob strani. Mrzel znoj ji je zalil čelo. Grozno ji je bilo pri sreči. "Noče me, — noče me, a jaz tako silno ljubim njenega sina! Seyeda, — jaz sem omdeljevana!" — mislila je v groznih mukah sama pri sebi. Hanibal pa se je med tem izjavil mlo, a odločno, da ne odstopi od svoje namere.

— Jurkica, usmilite se! Ako se odpoveste vi, — odstopi tudi Hanibal, — prosim vas, blago dekle, — ne ubijajte me! To bi bila moja smrt. Da bi Radmanoviči zopet ne imeli dostopa v aristokratske kroge! Gorje mi, sem se-li zato tako mučila! Jurkica, usmili se me! — in starša je hotela poklekati pred mladenkom, ki se je vaa tresla valed razburjenosti. A Hanibal ji je preprečil to.

— Ah, ako nisem vsprejela Irme, kako moreš misliti! —

— Mati, ne odpiraj starih ran. Ni-li ti dovolj, da si mi preprečila srečo jedenkrat! Sedaj zopet — ti —

Jurkica se je stresla ter izpustila Hanibalovo roko. Bilo jej je strašno, ko je silila to njegovo izpoved. Starša pa se je jezila čim dalje bolj. Namesto dosedanjih solz zalesketalo jej je v očeh besno. Sinova nepopustljivost, njegova energična volja je zili sta njeno energično dušo. Namesto dosedanjih prošni počela je navajati stvarne razloge. Jurkica ni niti ališala starih besed, tem manje jih razumela, ker duševno je trpela grozno, gotova, da jej je starša toliko protivna ne zato, ker je pred svetom omadeževana. Vsaka starih beseda jej je prav rezala dušo. Hanibal je molčal, a ta njegov molk si je tolmčila Jurkica, kakor da odstopa materi v prilog. Tresla se je v svoji veliki ljubezni.

— Mati, ne, ne! Tako sem odločil in tvoje prizadevanje je zastoj, — jo je zavril Hanibal, a dekle je bilo tako prekinjeno z mislijo, da je onečaste, da ga niti silila ni.

Starša pa je še vedno nadaljevala. Naposled je rekla s povzdignjenim glasom: — Pomisli, Hanibal, tudi če ni vsega tega, kar sem omenila, a pazi! morai tudi na — pošten in čist glas. A kako, kako, — ko je Jurkica na takem glasu! Oprosti mi, oprosti mi, — v tem pogledu nisi morda nič mislil. Pa ne pozabi: nikoli več ne zapušči ona ljudstvu ust, — vedno jo bodo sumničili. Nesreča je to, krivica tudi, a na svetu je tako. Ne obvaruje te pred tem ne neodobnost, ne položaj tvoj; vzemi si v izglez kraljico Marijo Antonijeto! Slepše sile življenja so to, — ki pa učinkujejo neizbrisno. Jurkica naj je sveta kakor angeli, ali dokler je živa, nosila bo na sebi znak te obdolžitve.

— Mati! je zaklical Hanibal.

Jurkica pa je vsa prebledela. Občutila je, da jo je presunila neka posebna sila, in kolena so se jej hihla. Opotekala se je, prestopila parkrat; spoznala je, da se je prijemlje, omotica in nek poseben občutek se je ovijal njene duše. Naenkrat je začela trgniti s seboj obleko, — razočevala ni nikogar več, zenice v očeh so se jej razširile, in — skočivši k luči je vakliknila: — Glejte, tu vidite. Devico Marijo božjo Porodnico, — le glejte me, oh, vi — bresbožništvi! — Znorila je! — je zajela Hanibal žalostno ter priskočil k njej, da jej prepreči, da ne bi trgnala nadalje obleke s sebe. Spustil se je na kolena in solze so mu ronile z lica. Preklinjal je grozoto življenja, klicel in mrlil ljubljeno bitje, a ona je blodila dalje in dalje in čim dalje je moral motriti nje otrpneni hladni pogled, ki je videl vse drugo, negoli resne okoličnice, — tem groznejše je njegova duša umevala strašni udarec. Da-si ni bil več v mladeniških letih, vendar je jadikoval, da mu je usojeno toli grenko življenje.

Vso noč je revšč bdel in plakal, a naslednjega jutra že je izgubil vsako nado, da bi bila omračeno duha pri Jurkici le začasna; ko pa je dospel Maleševič s njenim očetom, ni zmogel drugega, nego da je molče pokazal na nesrečnico, ki sicer ni več vplila in kričala, a je namesto tega padla v globoko duševno in telesno potrtost.

XXX.

V mračno, se zagrinjali zastrto sobo, na skrajnem krilu pazardnega dvora, prikradel se je po prostoru, kjer je bil nastor nekoliko odmaknjen, dneven solčni žarek. Zarečje je trosil svojo svetlobo v te mračne prostore, zibal se je v silajnih pegah, in obseval tudi veliki naslonjač, na katerem je sedela bolna Jurkica. Ponikal se je ta solčni žarek do tal in kakor poslati sobove deklečine obleke. Nekje so se mu morali lomiti šarki, ko pa je robob so se lesketala okence v mavričnih barvah. Bolnica ni pokazala ni znaka, da se sanima za to svetlobo.

Od onega usodnega večera so ni zavedla več. A prešlo je od tedaj že pol leta. Radmanović je povabil zdravnike in večake iz vseh strani. Po njihovih napotkih je uredil postrežbo bolnici, sam pa je začel učiti se in prelistaval je debele folijante o psihiatriji. Jedinke knjige, ki jih je čital odalej in iz katerih je črpal hrane svoji nadi in želji, da dekle odpravi, bile so mu: Kraft-Ebinga, Lima, Kocha. Vse je v stalno službo zdravnika iz jednega prvih zavodov v monarhiji ter je skupno s njim pazil na bolnico in sledil njeni bolezn. Po čete dneve ni odhajal iz njene sobe. Istotako je tudi stara gospa prebivala največ časa pri njej, pozabljala je pri tem svoje gosposkinjstvo, ali bolnica ni hotela zapustiti. Glejale to še vedno prekrasno dekle, če tudi bledega obličja in izmučeno po melanholični blaznosti, pred to silko grozne nesreče in mislijo, da sta uničeni življenji dveh oseb, je spoznala svojo veliko in usodno zmožo, ko se je radi neumnih ljudskih predsodkov postavila na pot sreči, ki si jo je bil izbral njen sin. V vsakdanji svoji molitvi ni prosila ničesar drugega, nego to, da dekle odpravi in jo zatem v naročju svojega sina vsprejme za svojo hčerko. Meseci so minevali, a Jurkica je bila vedno jednaka; tedaj se je starša domislila, da bi bolnica ugnila odpraviti, ako se poročita s Hanibalom. Omenila je to sinu. Ah — sveda, — ali to sveto zvezo je možno skleniti le se zdravim umom in pri polni zavesti. Hanibal se je le grenko namahnil — in ginen poljubil materi roko. Odpustil jej je že davno, — saj je bil prepričan, da jej je le pregorela ljubzen do njega narekovala, da je ravnila tako in ne drugače.

(Dalje prihodnjik.)

Frank Keller:

Blagajna velikega vojvode.

Roman.

Is švedščine preložil F. J.—o.

(Konec.)

"Domovini! Kje pa je sploh njegova domovina."

"Švedska", je rekel don Ramon, "ali niste vedeli tega?"

"Nikdar mi tega ni povedal, visočanstvo, Švedska!"

Mr. Isaacs je opazoval nekaj časa Filipa.

"Da, Švedska!" je ponovil veliki vojvoda. Piliše takoj na Švedsko, dragi profesor in prosite par svojih rojakov, da pridejo tudi oni na Minoroko. Jaz jih potrebujem, moja država jih potrebuje! Ako so vsi Švedi taki kot ste vi, potem postane v par letih Minoroka bogatajša od današnje Amerike. Modrost in pogum. . . to se ne najde vsak dan."

"Visočanstvo", je odgovoril "bojim se, da moji rojaki že itak preveč mislijo na Ameriko. . . in jaz. . . jaz nimam več pravice, da se predstavljam kot Šved; dolgo let je že, kar sem zapustil Švedsko."

"Ako bi kdaj potrebovali novo domovino", je rekel don Ramon, "tedaj veste, kje jo najdete; mesto da mi pošljete par ducatov svojih rojakov, pridite vi sam na Minoroko."

Filip se je molče in smehljaje naklonil, ni vedel, kaj naj odgovori. V razgovor se je sedaj vpletel velika vojvodinja Olga:

"Rekli ste mi v Marsellu, predno ste me spoznali, da je ta, ki je podvel borzno špekulacijo z minorokanskimi državnimi papirji, to naredil, ker se je nadejal dobička. Stvar pa izhaja od vas. Povejte mi, na kak dobiček ste računali?"

To vprašanje je bilo Filipu skrajno neprijetno! Ni bil zastoj sin naroda, ki ga je ravnokar taklo poveljeval veliki vojvoda. Ko je pogledal v oči mlade in lepe vojvodinje, zdelo se mu je nasenkrat vsa njegova špekulacija ne-solidna, dobiček se mu je zdel umazan, neprijeten. Čez par sekund je šele odgovoril:

"Tega ne morem povedati! Sicer pa jaz sploh nisem. . . Vprašajte raje gospoda Isaaca."

Vojvodinja Olga se je nato obrnila k znamenitemu angleškemu finančniku. Bila je mirna kot vedno. Filip se je nehotno spomnil na njen obračun pred odhodom iz Marsella.

"Torej, gospod Isaacs, govorite vi!"

Mr. Isaacs si je pogladil svojo mešitovsko brado in začel razlagati:

"Moj prijatelj, gospod profesor, je izdelal vse proračune in izračunal koliko so zaslužili prejšnji lastniki državnih papirjev. Jaz mislim, da so se številke menjale med 9 in 35 procenti! Vzemimo srednjo mero: 15 ali 16. . . Toda. . ."

Ko je Filip čul te besede, se je šele zavedel, ker ves razgovor mu je dolezel bil nerazumljiv, tako je bil zmeden.

"Visočanstvo!" je rekel. "Jaz sem priložil 50.000 funtov. Zelen bi, da doblim to vsoto nazaj, ampak niti groša več! Ko sem začel z borzno špekulacijo, sem imel opraviti z nesmanjimi ljudmi. Ako želite, da ostanemo še nadalje znanci, prosim vas, opustite vsak obračun."

Olga je hitro rekla:

"In celokupna vsota? Koliko ste vložili v špekulacijo, kapital, obresti, stroški?"

Mr. Isaacs jo je začudeno pogledal: Kapital, obresti, stroški! Kak trgovski talent ima ta dama!

"Miljon, tristotisoč funtov, toliko sem dal jaz, profesor je dodal še petdeset tisoč funtov. To so stroški. Obresti, ako jih sploh smemo računati, znašajo petnajsto funtov!"

Vojvodinja je pazljivo poslušala, potem je pa rekla mirno in s svojo navado, da iznenadi svoje poslušalce:

"Kaj zahtevate, ako bi hotela, da mi izročite takoj vse papirje!"

Stari in izkušeni borzianec, kot je bil Isaacs, je ostrmel, in začel je:

"Kaj, sedaj. . . takoj?"

"Da!" je odgovorila nestrpno.

"Sedaj, takoj! Povejte samo ceno!"

Skoro pol minute je trajalo, predno je Isaacs uvidel, da je stvar popolnoma resna. Pogledal je Filipa in rekel:

"Ne rečimo takole dva milijona funtov. . ."

"Dva milijona!" je vakliknila vojvodinja. . . Dobro! Vi ste prišli naše kupčije, profesor Pelotard!"

Predno je mogel Filip sploh kaj odgovoriti, sedla je za mizo, potegnila iz svoje torbice knjižico s čeki in hitro izpolnila vse potrebne rubrike na čeku.

Vstala je in mirno rekla:

"Prosim, to je vaš ček, mr. Isaacs. Prosim dajte mi potrdilo, da ste ga sprejeli, in izjavo, da je državni dolg velike vojvodine Minorke poravnat! Ostane le še petdeset tisoč funtov. . ."

Mr. Isaacs je opazoval z začudenimi očmi. . . potem je pogledal ček. Bil je naslovljen na Credit Lyonnais v Parizu; v ozki prednji vrsti, kamor se komaj napiše par črk, je bral napisano: Izplačati mr. Isaacu 50.000.000 frankov (petdeset milijonov frankov)! To je bil največji ček, ki ga je bil napisal! Torej je konec stoletnih državnih dolgov velike vojvodine Minorke! Pogledal je vojvodinjo in rekel:

"Razen 50.000!"

"To je prispevek gospoda profesorja. Z njim obračunava posebej! Oziroma obračunava z mojim soprogom!"

Pogledala ga je in potegnila iz torbice kos papirja.

"Vi se torej branite, da sprejmete ta spomin?"

Filip je nehotno vzel listič in ga prebral. . . Bil je ček na Credit Lyonnais, ravno tak kot Isaacs-ov. . . in v desnem kotu je blestela številka:

Pet milijonov frankov!

Filip je mirno vžil ček in pristopil k mizi, kjer je gorela sveča za kadilce cigarete, mirno je priklonil papir k plamenu sveče in pustil, da je izgorel. . . Veliki vojvoda in vojvodinja sta ga molče opazovala. . . Gospod Isaacs je pa naširoko izbulil oči in odprl usta. . .

Vojvodinja je rekla:

"Vi torej zahtevate, da napišem nov ček? To ni lepo!"

"Mislim, da je to, kar sem storil, dovolj; da dokazem, kako visoko spoštujem naše prijateljstvo! Milijon, dvesto pedesettisoč frankov se glasi vsota, ako sem prav izračunal!" je odgovoril Filip.

Vojvodinja je napisala nov ček, Filip ga je vtaknil v žep, a don Ramon je rekel:

"Res sreča je, ako ima človek odločno in energično soprog. Prepovedala mi je, enostavno, da se vmešavam v te stvari! Gospodinjstvo se mora začeti brez dolgov, pravi ona! Vidim, da stojim še pod copato, dragi profesor!"

"Visočanstvo", je odgovoril Filip, "vem, kakšni občutki so to!"

Vojvodinja je zardela, Filip je pa nadaljeval:

"Ali smem vaše vojvodsko in kneževsko visočanstvo nekaj vprašati?"

"Samo vprašajte! Kaj želite?"

"Zakaj svojega sedanjega soproga niste nikdar imenovali tako, kot se imenuje. Raoul, Roland, Ronald. . . vse je bil samo Roman ne!"

Zopet je zardela in se oklenila svojega soproga, zaamejala se je in rekla:

"Sedaj pa niste tako duhoviti, kot ste bili vedno doslej. . . Zakaj. . . zato. . . da ste mi imenovali vi njegovo ime, ki sem ga hotela slišati!"

Gospod Filip Collin in mr. Isaacs sta se pripravljala, da obiščeta oficirsko mesto, toda na povabilo velikega vojvode so odšli na kopno vsi; Isaacs, Collin, veliki vojvoda s svojo soprogo in stari senor Paqueno.

Straže ruskih mornarjev so patrolirale po mestu, prebivalstvo se je skrivalo/preplašeno za mlajši kandelabri, ki jih je dal okrasiti veliki vojvoda don Ramon, da proslavi svojo in svoje soproge vrnitev na Minoroko. Konjeniki so dirjali naokrog in proglašali vrnitev ter poroko velikega vojvode, po revoluciji ni bilo niti besede; zato je pa vsebovala proklamacija sledečo vest: Vsi državni davki vojvodinje Minorke se zmanjšujejo na eno desetino vsote, kolikor so znali doslej, in se znižajo pozneje še bolj!

Filip Collin se je smejal in rekel:

"Tako, visočanstvo, vam se ni treba bati nove revolucije! Minoroki se bliža velika in sijajna bodočnost!"

"Hvala, dragi gospod profesor!" je rekel don Ramon s hvalnim pogledom. . . "Samo nekaj, kar je najbolj čudnega in za mene najbolj nerazumljivega, mi še niste razložili. . . ono pismo. . . marveč. . ."

"Visočanstvo!" je odgovoril Filip, "pustimo te stvari. . . Kaj nam briga to! Naj leže ta zadeva

v grob s Semjonom Markovičem in sedmimi uporniki. . . ki so jih pokopali v grob brez imena. . ."

"Prav imate!" je rekel veliki vojvoda in se nehotno stresel. "Ta ni za nas!"

Gori v starem dvoru, kjer so zarjavlele vodovodne cevi s težavo izkajale mleze bistrice vode, ker je dolgo časa niso bile v obratu, kjer se je dvigalo sto in sto plamenov, plinove razsvetljave, sta se sprehajala gospod Isaacs in finančni minister Paqueno. Pregledala sta vse poslovne knjige velike vojvodine Minorke in znameniti angleški finančnik je premišljeval, kar je videl. Rekel je:

"Čudno, jako čudno, je, nerazumljivo! Stiriindeslet let, pravite. . . neverjetno, s takimi upniki, takimi izvori. . . in takim slovesom. . . Recite mi samo. . ."

Prenahal je za trenutek, potem je nadaljeval:

"Povejte mi. . . vaša nagrada. . ."

"Moja nagrada! Senor?"

Stari Paqueno se je zasmejal, ves srečen. . . a ne užaljen.

"Moje plačilo je bilo ves čas zaupanje mojega vladarja in pravice, da sem ga smel vedno smatrati za svojega prijatelja!"

"In sicer nič. . .?"

Mr. Isaacs ga je pogledal z začudenimi očmi. . .

"Da, sicer nič! To je vsekar preveč za mene!"

Mr. Isaacs ga je zopet opazoval:

"Recimo torej pet tisoč. . . mislim in predlagam, ako bi hoteli sprejeti pri meni službo. Ni sicer kneževska plača, tora recimo, pet tisoč funtov letno. . . za začetek recimo. . . imam nekaj negotovih, recimo nezanesljivih podjetij. . . in. . ."

Stari senor Paqueno se je smejal:

"Senor, prepozno je! Niti pet, niti deset tisoč funtov bi me ne moglo zapeljati. . ."

Gospod Isaacs se je skoro razjezil:

"Razumem vas. . . konkurencija je tu. . . gotovo je govoril z vami že kdo pred menoj!"

Stari minister Paqueno je položil svojo uvelo roko na njegovo ramo:

"Da, konkurent, senor! Toda ta konkurent je druge vrste, kot si mogoče vi predstavljate! . . . Neznamen samostan. . . senor. . . neznamen jezuitski samostan v Barceloni. Tja pojdem, kakor hitro se spozna moj mlajšivi vladar v svojih novih in lepših razmerah. V malo čelico bratstva svetega srca grem potem. . . senor. . ."

Mr. Isaacs ga je gledal začudeno. Ni ga razumel, opazoval ga je najmanj pet minut. . . Potem se je spomnil, kaj je naredil Filip Collin s čekom, skomignil z rameni in rekel:

"Pač so stvari, ki jih jaz ne razumem!"

Zvečer istega dne je bila sijajna večerja na krovu oklopnice "Carja Aleksandra". Bili so tam Filip, Isaacs, velikovojvodski par, veliki knez Mihajlo, Paqueno. . . tudi tu je bilo kavliara in vodke, kar je s posebnim zadovoljstvom ugotovil Isaacs.

Angleška jahta "The Petrel" je priplula k ruskemu velikanu. Na povelje velikega kneza so prepeljali Filipa in znamenitega angleškega finančnika na ruskem čolnu de angleške jahte. Kapitan Dupont, katerega je Filip že tekom dneva odslavil, je odstopoval s svojo "Štorkljo". Začelo se je mračiti, palme na zapadu so se videle v svojih škrlatnih obrisih na večernem nebu, ki se je bočilo kot ovenel rožni list nad otokom Minoroko. . . Raz krova "Carja Aleksandra" so pozdravljali Isaacs in Collina na jahti "The Petrel" veliki knez in veliki vojvoda s svojo soprogo.

Jahta "The Petrel" je pa plula mirno v Sredozemsko morje!

Filip